של מציק אחד ברימון שהטילה נפל לבור ובא כהן והציץ (א) לידע אם זכר אם נקבה ובא מעשה לפני חכמים וטיהרוהו מפני שחולדה וברדלס מצוין שם והא הכא דודאי הטילה נפל ספק גררוהו ספק לא גררוהו וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי לא תימא הטילה נפל לבור אלא אימא [א]הטילה כמין נפל לבור והא לידע אם זכר אם נקבה הוא קתני ה"ק לידע אם רוח הפילה אם נפל הטילה ואת"ל נפל הטילה לידע אם זכר אם נקבה ואיבעית אימא כיון שחולדה וברדלס מצוין שם ודאי גררוהו איתיביה מצא תבנית יד תבנית רגל הרי אלו אסורין מפני שכיוצא בהן נעבד אמאי הא שברים נינהו הא [ב]תרגמה שמואל בעומדין על בסיסן איתיביה [ג]עובד כוכבים [ד]מבטל עבודת כוכבים שלו [ג]ושל חברו [י]וישראל אינו מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים אמאי תיהוי כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה [ה]אמר אביי שפחסה וכי פחסה מאי הוי והא תנן [ו]פחסה אע"פ שלא חסרה בטלה הני מילי דפחסה עובד כוכבים אבל פחסה ישראל לא בטלה ורבא אמר לעולם כי פחסה ישראל נמי בטלה אלא גזרה [ז]דלמא מגבה לה והדר מבטיל לה והוי עבודת כוכבים ביד ישראל [ו]וכל עבודת כוכבים ביד ישראל אינה בטלה לעולם איתיביה [ה]עכו"ם שהביא אבנים מן המרקולים וחיפה בהן דרכים וטרטיאות מותרות וישראל שהביא אבנים מן המרקולים וחיפה בהן דרכים וטרטיאות אסורות אמאי תיהוי כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה הכא נמי כדרבא איתיביה [ח]עובד כוכבים ששיפה עבודת כוכבים לצרכו היא ושיפוייה מותרין לצרכה היא אסורה ושיפוייה מותרין [ט]וישראל ששיפה עבודת כוכבים בין לצרכו בין לצרכה היא ושיפוייה אסורין אמאי תיהוי כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה הכא נמי כדרבא איתיביה [י]רבי יוסי אומר [י]שוחק וזורה לרוח או מטיל לים אמרו לו אף היא נעשה זבל וכתיב [1]לא ידבק בידך מאומה מן החרם אמאי תיהוי כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה הכא נמי כדרבא איתיביה רבי יוסי בן יסיאן אומר מצא צורת דרקון וראשו חתוך ספק עובד כוכבים חתכו ספק ישראל חתכו מותר ודאי ישראל חתכו אסור אמאי תיהוי כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה הכא נמי כדרבא איתיביה [כ]רבי יוסי אומר אף לא ירקות בימות הגשמים מפני שהנבייה נושרת עליהן אמאי תיהוי כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה שאני התם דעיקר עבודת כוכבים קיימת

והא

מליק. גברא אלמא וישראל הוה: **והציץ בו.** על שפת הבור לידע אם זכר: **כהן.** חכם ומורה הוראה הוה ונתכוין להורות לה ישיבת ימי הטומאה וימי טהרה: **ברדלס.** בלשון ארמי אפא: **מצויין שם.** וככר אכלוהו או גררוהו לחור שלהן ולא איהל כהן זה על המת: **כמין נפל.** וספק ספיקא היא דשמא לא נפל היה אלא שפיר מלא רוח: **לידע אם רוח הפילה.** ולא תשב עליו ימי טומאה וטהרה. אם נפל הפילה: **ואם תמצי לומר וכו'.** ואם יראה שהוא נפל עדיין צריך אם זכר אם נקבה: **ודאי גררוהו.** שחזקתן בכך והא ודאי הוא: **שלו ושל חבירו.** בין ששניהן עובדין ליראה אחת בין שזה עובד לפעור וזה למרקולים. והא דעבודת כוכבים מותרת ע"י ביטול נפקא לקמן (נב.) מנין לעובד כוכבים שפוסל עבודת כוכבים וכו': **שפחסה.** הכה עליה ישראל בפטיש עד שנתמעכה צורתה אבל לא חיסרה כלום הלכך לא בטיל: **והתנן.** גבי עובד כוכבים פחסה אע"ג וכו': **הני מילי פחסה עובד כוכבים.** דגלי דעתיה (ב) ומבזי ומבטל לה: **אבל פחסה ישראל לא.** דלא דמי לעבודת כוכבים שנשתברה מאליה דהתם אמר איהי נפשה לא מצלה וכו' אבל הכא קסבר עובד כוכבים לא קפדא עבודת כוכבים אפחיסה: **ורבא אמר לעולם כי פחסה ישראל נמי.** הוי ביטול מעליא: **אלא.** רבנן גזור דכל ביטול ישראל לאו ביטול גזירה דלמא מגבה לה וקני לה בהגבהה * דכל דבר הפקר כגון מציאה נקנית בהגבהה: **אין לה בטלה עולמים.** וטעמא גמרא כדילפינן בפרק [ר"י] (לקמן נב.) ושם בסתר [דברים כז]: **מרקולים.** יש עכו"ם שעובדין לגל של אבנים וקורין לה מרקולים וכל הבא זורק לה אבן והיא עבודתה: **מותרים.** שהרי ביטלו העובד כוכבים שסתר לגל: **כדרבא.** דלמא מגבה לה לכולה מרקולים ברישא והדר מבטל ליה וסותרו: **לצרכו.** שצריך לשפאין להסיק בשפאיה: **היא ושפאיה מותרין.** דהא בטלה עובד כוכבים (ג) ששיפה (ט) [לצרכו]: **לצרכה.** ליפותה: **ושפאיה מותרין.** דמיזרק זריק להו ולא פלח להו: **ישראל ששיפה עבודת כוכבים.** של עובד כוכבים דאי של ישראל אפי' שיפה נמי עובד כוכבים היא ושפאיה אסורין דעבודת כוכבים דישראל לאו בת בטולי היא: **תיהוי.** הך דשיפה ישראל לצרכו כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה: **שוחק וזורה לרוח.** המוצא עבודת כוכבים של מתכת: **אמרו לו אף היא נעשים זבל.** כלומר הוא מתכוין לאבדה שלא יהנה ישראל ממנה וגם עתה יהנה ישראל ממנה שהרי השחקים נעשים זבל ונאמר לא ידבק בידך מאומה: **צורת דרקון.** סתמא לעבודת כוכבים כדתנן במתניתין (דף מג:): **ספק עובד כוכבים חתכו.** והוי ביטול: **ספק ישראל חתכו.** ולא הוי ביטול: **מותר.** דתלינן בעובד כוכבים דהא ספק ספיקא הוא (ד) ושמא לא נעבד מעולם: **אף לא ירקות.** מתני' קתני [מח:] זורעין תחתיה של אשירה ירקות בימות הגשמים שהצל קשה להן וכן צל אילן קשה להן ואין נהנה ממנה אבל לא בימות החמה שהצל יפה להן ונמצא נהנה מאשירה. כל אשירה אילן הוא: **רבי יוסי אומר אף לא ירקות בימות הגשמים לפי שהנבייה נושרת.** על הירקות והוה לזבל ונמצא בעל הירק נהנה מן האשירה. נבייה הן העלין הנושרין מן האילן בימות הגשמים: **דעיקר עבודת כוכבים קיימת.** האילן לא בטל הלכך נבייה הנושרת ממנה אסורה:

דרך

של מציק אחד. פ"ה אנס ובתוספתא גרס מוסק פירוש מוסק זיתים: **ובא כהן והציץ בו.** אותו כהן שוטה היה דאפילו לקרובים אינו מטמא לנפלים דבעינן דומיא דאביו ואמו (כדאיתא בת"כ ועיין תוס' פסחים ונדה): **לידע אם זכר וכו'.** ושפחה מטמאה בלידה (י) וכן משמע בפרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף קלה:) לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זהו יליד בית נמול לשמונה וכללא דמלתא כל שאין אמו טמאה לידה אינו נמול לשמונה רישא דברייתא בור שמטילין בו נפלים טהור פירוש שרגילין להטיל בו נפלים ועלה מייתי מעשה בשפחתו של מליק: **מפני** שחולדה וברדלס מצוין שם וגררוהו לחורן. איבעית אימא הבור רה"ר וכגון שאינו עמוק עשרה ואפ"ה אין זה ספק טומאה ברה"ר אם לא גררוהו דמיירי בבור קצר שהיה ראשו ממלא פי הבור ואיבעית אימא דודאי בבור רה"י שהוא עמוק י' ואין לתמוה אפי' ודאי גררוהו ניחוש שמא גררוהו תחת רגליו וטומאה רצוצה בוקעת ועולה (כ)דהתם חור שרצים (ל)יש בהן פותח טפח אי נמי י"ל דמיירי דבור קיימא ברשות היחיד ורגלי כהן ברה"ר: **שהטילה** כמין נפל. וצ"ל שנבדק הבור קודם שהטילתו לתוכו כיון שרגילין להטיל בו נפלים: **עובד** כוכבים ששיפה וכו'. פי' וקשיא לרשב"ל וצריך לומר מדלא משני שאני התם דעיקר עבודת כוכבים קיים ש"מ דרשב"ל שרי אפילו בעיקר עבודת כוכבים קיים בשלא כדרך גדילתה וכן משמע בסמוך דאיהו גופיה מותיב לרבי יוחנן (לקמן ע"ב) מההיא דיתיז בקנה ואע"פ שעיקר עבודת כוכבים קיים: **הכא** נמי כדרבא. נ"ע בכל הני ודקארי לה מאי קארי לה פשיטא דליטני בהו כדרבא [ועי' היטב תוספות שבת מג. ד"ה כופה עליה ועוד שם קכג: ד"ה אותביה אביי]: **ספק** עובד כוכבים חתכו ספק ישראל חתכו מותר. פי' הקונטרס דתלינן בעובד כוכבים דהא ספק ספיקא הוא (ה) ושמא לא נעבדו מעולם ויפה כוון דאי ס"ד דחשבינן להו ודאי נעבדין אם כן תקשי לרבי יוחנן גופיה אמאי מותר נהי נמי דליכא למיחש לנחתכה מאליה דלא שכיחא חתוכה מאליה כמו שבורה מאליה ואם כן אין רוב חתיכות לאיסור כי היכי דליכא בעבודת כוכבים רוב שבירות לאיסור אלא הכא פלגא ופלגא חשיב חתיכות עובד כוכבים להיתר וחתיכות ישראל לאיסור אפ"ה אין להתיר בכך דהא רבי יוחנן אית ליה דאפילו ספק היתר הרגיל אינו מוציא מידי ודאי איסור כ"ש הכא שאין רגילות כל כך בחתיכות דעובד כוכבים ואין כאן ספק היתר הרגיל ויש כאן ודאי איסור וא"ת בספק נעבד נמי תקשי סיפא ישראל ודאי חתכו אסור ומאי שנא משברי צלמים דמודי רבי יוחנן דמותרין (ו) מטעם ספק ספיקא ויש לומר דיש להתיר יותר בשברי צלמים לפי שיש לתלות שבירתם בעובד כוכבים יותר מבישראל שאם היה ישראל שוברה היה מבערה מן העולם וגם אם נשתברה מאליה שכיח טפי דעובד כוכבים מבטל לה כשמוצאה דמימר אמר איהי לא מצלה נפשה והשתא איכא תרי טעמא להיתירא אבל כשחתכו ישראל ליכא אלא חד טעמא להיתירא שיש לומר שמא כשימצאנה העובד כוכבים חתוכה יבטלנה ובהך טעמא לחודה אין להתיר לרבי יוחנן אף בספק נעבד:

והא

מסורת הש"ס

א) [לעיל מא:], ב) לקמן נב:, ג) [לקמן נג.], ד) [עי' תוספות לקמן מד: ד"ה מסתברא], ה) לקמן נ. [תוספתא פ"ו ע"ש], ו) [לקמן מט: תוספתא פ"ו ה"ח], ז) [לקמן מג: מח: פסחים כח.], ח) [לקמן מח:], ט) כ"ה בדפו"י, י) [ועי' תוס' יבמות עד: ד"ה ושפחה], כ) כל זה מענין הקושיא הוא והתירוץ חסר בתוספות וכצ"ל ויש לומר דגררוהו ואכלוהו קאמר א"נ י"ל כו'. רש"א וע"ש., ל) כרש"א הנה"י אין,

◆

תורה אור השלם

1. וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְיָ מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ: דברים יג יח

◆

גליון הש"ס

גמ' אמר אביי שפחסה. עיין לקמן דף מד ע"א תוס' ד"ה כאן: רש"י ד"ה אלא וכו' דכל דבר הפקר. עי' מג"א סי' תקפ"ו סק"ה:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' והציץ בו לידע: (ב) רש"י ד"ה הני מילי וכו' דמבזי: (ג) ד"ה היא וכו' עובד כוכבים כיון ששיפה: (ד) ד"ה מותר וכו' דשמא: (ה) תוס' ד"ה ספק וכו' דשמא לא: (ו) בא"ד מטעם ספק ספיקא, נ"ב פי' וה"נ איכא ספק ע"י העובד כוכבים חתוכה וספק לא נעבד:

◆

רבינו חננאל

(סוגיא) ישראל שפחסה לעבודת כוכבים של עובד כוכבים כלומר רצף צורתה ואינה ניכרת כלל אלא כאילו טס בעלמא היא לא ביטלה מ"ט גזרינן דלמא מגבה ליה ישראל וכיון דמגבה ליה קנאה וכי הדר מבטיל לה הוי לה עבודת כוכבים של ישראל ועבודת כוכבים ביד ישראל אין לה בטילה עולמית. תוב אקשי מן אבני מרקולים שהביא ישראל וחיפה בהן טרטראות כו' ומן ישראל ששיפה עבודה כוכבים ושנינן בכולהו גזרינן דלמא מגבה להו וקני להו בהגבהה והם עדיין בחזקתן וכיון דקנאם אע"ג דבתר הכי נשברו לא בטלי כדרבא דאמר עבודת כוכבים של ישראל לא בטלה לעולם. ומותבינן תוב אף לא ירקות פי' אין זורעין תחת האשירה ירקות בימות הגשמים מפני שהנביה פי' עלי האשרה נובלות על הירקות והוה להן לזבל ונמצאו הירקות גדילות מן העבודת כוכבים. ואמאי תיהוי זה הזבל שנפל מן האילן כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה. ופרקינן שאני התם דאשרה היא עיקרו של אילן קיימת.

עין משפט
נר מצוה

ח א מיי' פ"ט מהלכות טומאת מת הלכה יא:
ט ב מיי' פ"ח מהל' עבודת כוכבים הלכה ט סמג לאוין כב טוש"ע יו"ד סימן קמו סעיף א:
י ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
יא ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:
יב ה מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ז:
יג ו מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ג [טוש"ע או"ח סי' תקפו סעיף ג]:
יד ז מיי' שם הלכה יב סמג שם:
טו ח מיי' וסמג שם טוש"ע יו"ד סימן קמו סעיף ו:
טז ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:
יז י מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע יו"ד שם סעיף יד:

◆

מוסף רש"י

ובא כהן והציץ בו. כהן חכם היה ומורה הוראות ומתכוון להורות לה ימי טומאה וטהרה, או נמי דשפחה אצלו בבית וטועמת בתרומתו ורוצה להאכיל ממנה כל ימי טומאתה, ויש אומרים לידע אימתי יבא זמן הבאת קרבנה אם יודע כשמסרתו אם לאו, ולא סבירא לי, דבכפיל (תור) [עורו] עולה אחת לכולה משמרה לא עייל האי כהן נפשיה להכי, ועוד שהרי היא יכולה לאחר קרבנה כל זמן שתרצה, וגם לשון ראשון איני נראה, דאי חכם הוא כלום הוא בא להאהיל ולעבור על לאו דטומאת מת, אלא כהן עם הארץ היה או קטן וסגרתו אשה להכניס ולראות (נדה סו:) או: כהן קרוב או מבני הבית היה ושלחוהו שם להגיד לאמו מה טיבו ותבחין בין טומאת וטהרת זכר לימי טומאת וטהרת נקבה, ולא נזכר אותו כהן על אזהרת לנפש לא יטמא, והציץ בו בבור והנפל לא ראה (פסחים ט:). **וטיהרוהו.** מלאהיל על המת (שם). **שחולדה וברדלס מצויין שם.** ושם חור חולדה וברדלס פותח טפח הוא וגררוהו לחורן ולא האהיל (שם). **רוח הפילה.** שפיר מלא רוח ואם תמצא לומר נפל היה כלומר לכל אלה הוצרך שמא רוח הוא והגיד, ואין כאן לא טומאת זכר ולא טומאת נקבה ואם תראה שהוא וולד נצריכי לראות אם זכר אם נקבה (שם). **ודאי גררוהו.** מוחזקין הן בכך (שם). **בעומדין על בסיסן.** על כנן, מקום המתוקן להם דלוין דאותביניהו התם ודאי פלחי להו (לעיל מא:). **וישראל אינו מבטל כו'.** דעכו"ם פוסל אלוהו ילפינן ולא ישראל, וכל שכן דישראל איהו מבטל עבודת כוכבים דישראל, דאין לה בטילה עולמית, דהא ושם בסתר כתיב (לקמן נב:). **פחסה.** מיעכה בקורנס (לקמן נ.). **עכו"ם שהביא כו' מותרות.** דבטלינהו עכו"ם (לקמן ו:). **וישראל ששיפה כו' אסורין.** שאין ישראל מבטל עבודת כוכבים (לקמן מט:). **וזורה לרוח.** שלא יכשל בה ישראל ליהנות ממנה (לקמן מג:). **אף היא נעשה זבל.** אם יזרנה לרוח גם עתה יש הנאה ממנה (לקמן מג:). **שהנבייה.** עליו נושרין בימות הגשמים מן האילן (לקמן מח:).